

ӘЛЕМДІК САЯСАТТЫҢ ЖАҒАНДАНУЫ. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ Жаһандық саяси экономика

Жаһандық саяси экономика бастапқы нүктеден өте қарапайым алғышартты алады: саяси және экономикалық өзара байланысты түсінбей, әлемдік істердің эволюциясын түсіну мүмкін емес.

Жаһандық саяси экономикадағы орталық мәселелер билік тұжырымдамасының айналасын қамтиды. Кейбір ғалымдар билік пен байлық арасындағы өзара байланысты атап көрсетеді, бұл - биліктің қалай жүзеге асырылып жатқандығы, билікті кім қолданатыны және биліктің салдары қандай деген сұрақтардың тұтас жиынтығын ашады. Басқалары мемлекеттік және жеке меншік билік нысандары арасындағы байланысты атап көрсетеді.

Жаһандық саяси экономика біртұтас немесе тіпті басым теориялық немесе әдіснамалық тәсілді басшылыққа алмайды. Кейбір қызмет салалары оны институттарды зерделеумен және институттардың мемлекеттер арасындағы ынтымақтастық мүмкіндіктері мен үлгілерін қалыптастыруымен байланысы бар деп айқындауды қалайды. Жаһандық саяси экономиканың ауқымды тақырыптық мүдделері саудаға, өндіріс пен қаржыға шоғырланған деп есептеледі.

Жаһандану саяси экономика үшін жаңа құбылыс болып табылмайды, ол он алтыншы ғасырдан бастап көптеген кезеңдерден өткен процесс – сол уақыттан бері осы пәнмен тығыз байланысты.

Соғыстан кейінгі кезең Халықаралық экономикалық тәртіптегі тұрақтылықты қалпына келтіру және соғыс пен дағдарыстың ұзақ кезеңінен кейін экономикалық ашықтықты қалпына келтіру мақсатында халықаралық ынтымақтастықтың кеңеюімен сипатталғандықтан, біз саяси экономика мен қазіргі жаһандану әсерлерінің арасында шағын пікірлерді ұстана аламыз. Сонымен қатар, жаһанданудың соңғы фазасы 1970 жылдардағы экономикалық дағдарысқа жауап ретінде пайда болған неолиберализмге және жаһандық саяси үнемді қалай ұйымдастыру керектігі туралы неолибералды идеялардың басымдығына байланысты. Жаһандық саяси экономика ғалымдары идеология мен идеялардың рөлін, жеке экономикалық мүдделердің күшін, технологиялық революция мен мемлекеттік биліктің эволюциясын қозғайтын қазіргі жаһандану жағдайында тұрған бірқатар факторларға баса назар аударады.

Жаһандану мен саяси экономика арасындағы байланысқа қатысты келесіні атап өту маңызды – жаһандық саяси экономика жаһанданудан кім ұтып, ал кім ұтылып жатқанын түсіну үшін жақсы материал ұсынады. Жалпы, біздің анықтауымызда жаһандық саяси экономика шектеулі ресурстарды бөлуді қалыптастыру кезінде мемлекеттік және жеке билік арасындағы өзара іс-қимылға баса назар аударады. Алайда билік байлыққа байланысты материалдық артықшылықтармен қатар ресурс болып табылады. Басқаша айтқанда, жаһандық саяси экономика шын мәнінде жаһандану әсерлерінен кімнің ұтып, ал кімнің ұтылатынын түсіну үшін материал ұсынушы құрал ретінде қызмет ете алады. Біз жаһандану мен саяси экономика арасындағы байланыстың қызықты сәттерін қозғайтын бірқатар мәселелерге назар аударамыз - бұл сала жаһандық саяси экономикадағы бөлу серпінін түсіну үшін келесіні ұсына алады: жаһандану және теңсіздік; жаһандану және еңбекті пайдалану; жаһандану және көші-қон.

Жаһандану және теңсіздік

Міне, диаграммдан көріп отырсыздар, 1990 жылдан бастап 2015 жылға дейін аш-жалаңаш жағдайда өмір сүретін адамдар саны әлем халқының 10 пайызына дейін қысқарды. Бұл бүкіл әлемде қайыршылық жағдайында өмір сүретін адамдар санының жартысынан сәл артық кемігені - 1990 жылғы 1,9 миллиард адамнан 2015 жылы 836 миллионға дейін төмендеді. Алайда, бұл жиынтық сандар қарқынның біркелкі еместігін жасырады. Кедейлік туралы драмалық жаңалықтардың негізгі бөлігі Қытайға тиесілі: 2008 жылы 1981 жылдағы сияқты 662 миллионнан аз адам аш-жалаңаштық жағдайында өмір сүрді. Қытайдан тыс жерлерде кедейлік деңгейінің жалпы төмендеуі шектен тыс кедейлік жағдайында өмір сүретін адамдардың жалпы санын қысқарту үшін жеткіліксіз болып шықты – себебі халықтың өсуі де белсенді түрде жоғары жылжыды.

Жаһандану және еңбек эксплуатациясы

Әлемдік экономикадағы еңбек эксплуатациясы да теңсіздіктің динамикасымен тығыз байланысты. Марксистік теория еңбек эксплуатациясы капитал мен еңбек арасындағы таптық қақтығыстың нәтижесі ретінде капитализмнің ажырамас белгісі болып табылатындығын еске түсірейік. Бірақ жаһандық өндіріс фирмалар мен жеке субъектілер үшін пайданы барынша көтеретін процестерге негізделгенін және адамдар жұмыс істейтін жағдайларға байланысты болатын тәсілдердің бірі екенін мойындау үшін марксистік теорияны жақтаушы болу керек емес. Әлемдік өндірістің көптеген салалары қызметкерлер арасында қарқынды бәсекелестікпен сипатталады. ТҰК жаһандық өндірісінің үйлестіруші желілері өндірушілер

Кітап: Әлемдік саясаттың жаһандануы. Халықаралық қатынасқа кіріспе

Дәріс: Жаһандық саяси экономика

мен жеткізуші фирмаларға жеткізу құны мен шарттарына қатысты үлкен коммерциялық қысым көрсетеді. Өндірушілер мен жеткізушілер, өз кезегінде, өндірістік еңбек шығындарының үлесін қысқарту арқылы осы қысымды жеңуге жиі ұмтылады.

Мемлекеттік билік - мемлекеттік мекемелер мен субъектілерге, сондай-ақ мемлекет басқаратын халықаралық ұйымдарға шоғырланған.

Жеке меншік мемлекет - мемлекеттік емес институттар мен актерлер, соның ішінде фирмалар мен жаһандық нарықтар, жеке реттеуші органдар, үкіметтік емес ұйымдар (ҮЕҰ) және әртүрлі қоғамдық қозғалыстардың биліктің әртүрлі формалары.

Жаһандық саяси экономика - шектеулі ресурстарды бөлу кезінде мемлекеттік және жеке меншік органдар арасындағы қарым-қатынас.

Кітап: Әлемдік саясаттың жаһандануы. Халықаралық қатынасқа кіріспе
Дәріс: Жаһандық саяси экономика

Кітап: Әлемдік саясаттың жаһандануы. Халықаралық қатынасқа кіріспе
Дәріс: Жаһандық саяси экономика
